

Työterveys ja -turvallisuus on yhteinen asia. Hyväksi sinulle. Hyväksi tuottavuudelle.

Tiivistelmä

Uusia ja kehittyviä riskejä koskeva eurooppalainen kyselytutkimus yrityksille – ESENER-2

Euroopan työterveys- ja työturvallisuusviraston (EU-OSHA) teettämän toisen Euroopan laajuisen yritystutkimuksen tarkoituksena on auttaa työpaikkoja tehostamaan toimiaan työterveys- ja työturvallisuusasioissa työntekijöiden terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseksi. Se tarjoaa kansainvälisesti vertailukelpoisia tietoja, jotka ovat tärkeitä uusien toimintalinjojen suunnittelussa ja toteuttamisessa.

Sisällys

Taustaa	1
Keskeiset tulokset	2
Työterveyden ja työturvallisuuden hallinta	3
Psykososiaaliset riskit ja niiden hallinta	10
Edistäjät ja esteet	12
Työntekijöiden osallistuminen	14
Tutkimusmenetelmä	15
Lisätietoja	16

Taustaa

Euroopan työterveys- ja työturvallisuusviraston (EU-OSHA) uusia ja kehittyviä riskejä koskevassa toisessa eurooppalaisessa kyselytutkimuksessa (ESENER-2) kysyttiin yritysten työterveys- ja työturvallisuusasiantuntijoilta, miten työterveyteen ja -turvallisuuteen liittyvien riskien hallinta on järjestetty heidän työpaikoillaan. Tutkimuksessa keskityttiin etenkin psykososiaalsiin riskeihin, kuten työperäiseen stressiin, väkivaltaan ja häirintään. Kesällä ja syksyllä 2014 tehtiin haastatteluja yhteensä 49 320:ssä vähintään viiden työntekijän yrityksessä kaikilta toimialoilta¹

36 maassa (EU-28 sekä Albania, Islanti, Montenegro, entinen Jugoslavian tasavalta Makedonia, Serbia, Turkki, Norja ja Sveitsi).

Työturvallisuutta ja työterveyttä koskeva EU:n puitedirektiivi (direktiivi 89/391/ETY) ja siihen liittyvät yksittäiset direktiivit muodostavat EU:n lainsäädännöllisen viitekehyksen, jonka tavoitteena on varmistaa työntekijöiden työterveyden ja -turvallisuuden hyvä taso. Säännösten täytäntöönpanossa on kuitenkin eroja maiden välillä, ja säännösten soveltaminen käytännössä vaihtelee toimialan, työntekijäryhmän ja yrityksen koon mukaan. Nämä seikat vahvistuivat ESENER-1-tutkimuksessa, jossa vertailtiin eri maiden käytäntöjä ja selvitettiin, miten yrityksen ominaispiirteet ja toimintaympäristö vaikuttavat työterveyden ja työturvallisuuden hallintaan yrityksessä.

ESENER-2 tutkimuksen on määrä jatkaa tältä pohjalta. Hallitusten ja työmarkkinaosapuolten tuella Euroopan tasolla suunnitellun tutkimuksen tavoitteena on avustaa työpaikkoja eri puolilla Eurooppaa siten, että niiden tuen ja asiantuntemuksen tarpeet ymmärretään entistä paremmin ja selvitetään toimintaa edistävät tai haittaavat tekijät. ESENER-tutkimuksessa tarkastellaan yksityiskohtaisesti työterveyden ja -turvallisuuden (TTT) neljää seuraavaa osa-aluetta):

1. yrityksen yleinen lähestymistapa TTT:n hallintaan
2. miten psykososiaalisten riskien laajenevaa kenttää käsitellään
3. tärkeimmät TTT:n hallintaa edistävät ja estävät tekijät
4. miten työntekijöiden osallistumista TTT:n hallintaan toteutetaan käytännössä.

¹ Lukuun ottamatta kotitalouksia (NACE T) ja kansainvälisiä organisaatioita (NACE U).

Tässä tiivistelmäraportissa esitellään ESENER-2-tutkimuksen keskeiset havainnot edellä mainituilta osa-alueilta. Yksityiskohtaisempia tuloksia ja analyysseja esitellään myöhemmin vuonna 2015 julkaistavassa yleisraportissa.

Keskeiset tulokset

Eurooppalaiset työpaikat muuttuvat jatkuvasti taloudellisten ja sosiaalisten olojen muutosten myötä. Osa näistä muutoksista tulee esille ESENER-2-tutkimuksessa. EU-28:n yrityksistä 21 prosenttia ilmoittaa, että yli 55-vuotiaiden työntekijöiden osuus koko työvoimasta on yli neljännes. Osuudet ovat suurimmat Ruotsissa (36 %), Latviassa (32 %) ja Virossa (30 %). EU-28:n yrityksistä 13 prosenttia ilmoittaa, että niillä on säännöllisesti etätyötä tekeviä työntekijöitä. Etätyöntekijöiden osuudet ovat suurimmat Alankomaissa (26 %) ja Tanskassa (24 %). Huomionarvoista on myös, että 6 prosenttia EU-28:n yrityksistä ilmoittaa työntekijöidensä vaikeuksista ymmärtää toimipaikassa käytettävää kieltä. Luvut ovat suurimmat Luxemburgissa ja Maltalla (16 %) sekä Ruotsissa (15 %). Tällaiset tilanteet luovat uusia haasteita ja edellyttävät toimia, jotta varmistettaisiin työsuojelun korkea taso.

- ESENER-2:n tulokset osoittavat, että palveluala kasvaa edelleen. Yleisimmin havaittuja riskitekijöitä ovat vaikeiden asiakastilanteiden käsittely (58 % EU-28:n yrityksistä). Seuraavaksi yleisimpiä ovat väsyttävät ja kivuliaat työasennot (56 %) sekä toistuvat käden tai käsivarren liikkeet (52 %).
- Psykososiaalisia riskitekijöitä pidetään haastavimpina. Melkein joka viides niistä yrityksistä, jotka ilmoittivat joutuvansa käsittelemään vaikeita asiakastilanteita tai kärsivänsä aikapaineesta, ilmoitti myös tarvitsevänsä lisätietoa tai asianmukaisia työkaluja käsitelläkseen riskejä tehokkaasti.
- ESENER-2:n mukaan 76 prosenttia EU-28:n yrityksistä tekee säännöllisesti riskinarviointeja. Niiden tekeminen ja yrityksen koko odotetusti korreloivat keskenään, kun taas eri maiden osuuksissa on suuria eroja. Ne vaihtelevat Italian ja Slovenian yritysten 94 prosentista Luxemburgin 37 prosenttiin.
- Valtaosa niistä EU-28:n kyselyyn osallistuneista yrityksistä, jotka toteuttavat säännöllisesti riskinarviointeja, pitää niitä hyödyllisenä tapana hallita työsuojelua (90 %). Tulos saatiin kaikilla toimialoilla ja kaikenkokoisissa yrityksissä.
- Merkitseviä eroja on niiden yritysten osuuksissa, joissa riskinarvioinnit suorittaa pääasiassa yrityksen oma henkilöstö. Maiden järjestys muuttuu tällöin merkitsevästi. Kärjessä ovat Tanska (76 % yrityksistä), Yhdistynyt kuningaskunta (68 %) ja Ruotsi (66 %). Osuudet ovat pienimmät Sloveniassa (7 %), Kroatiaassa (9 %) ja Espanjassa (11 %).

- Kun tarkastellaan yrityksiä, jotka eivät toteuta säännöllisiä riskinarviointeja, tärkeimmät syyt niiden toteuttamatta jättämiseen ovat, että riskit ja vaarat ovat jo tiedossa (83 % yrityksistä) ja että merkittäviä ongelmia ei ole (80 %).
- Useimmat EU-28:n yritykset (90 %) ilmoittavat, että niillä on asiakirja, jossa selvitetään työterveyteen ja -turvallisuuteen liittyvät tehtävät ja menettelyt. Tästä ilmoittivat erityisesti suuret yritykset. Toimialojen välillä ei ole merkitseviä eroja. Maittain tarkasteltuna tällaisia yrityksiä oli eniten Yhdistyneessä kuningaskunnassa, Sloveniassa, Romaniassa, Puolassa ja Italiassa (kussakin 98 %) ja vähiten Montenegrossa (50 %), Albaniassa (57 %) ja Islannissa (58 %).
- Työterveys- ja työturvallisuuskysymyksiä käsitellään ylimmän johdon tasolla säännöllisesti 61 prosentissa EU-28:n yrityksistä. Mitä suurempi yritys on, sitä yleisemmin siinä käsitellään edellä mainittuja kysymyksiä. Maittain tarkasteltuna tällaisia yrityksiä oli eniten Tšekissä (81 %), Yhdistyneessä kuningaskunnassa (79 %) ja Romaniassa (75 %) ja vähiten Montenegrossa (25 %), Virossa (32 %) sekä Islannissa ja Sloveniassa (35 %).
- Lähes kolme neljänestä (73 %) kyselyyn osallistuneista EU-28:n yrityksistä ilmoittaa kouluttavansa ryhmänjohtajia ja linjajohtoa hallitsemaan työterveyden- ja turvallisuuden kysymyksiä omissa ryhmissään. Koulutuksen antaminen korreloi yrityksen koon kanssa. Koulutusta antavien yritysten osuus oli suuri rakentamisen alalla, jätahuoltoalalla ja sähkö- ja vesihuollon alalla (82 %) sekä maa- ja metsätalousalalla sekä kalastusalalla (81 %). Maittain tarkasteltuna koulutusta annetaan eniten Tšekissä (94 %), Italiassa (90 %), Sloveniassa ja Slovakiassa (84 %) ja vähiten Islannissa (38 %), Luxemburgissa (43 %) ja Ranskassa (46 %).
- Kun tarkastellaan taustatekijöitä, jotka motivoivat yrityksiä TTT:n hallintaan, 85 prosenttia EU-28:n yrityksistä ilmoittaa tärkeimmäksi syyksi lakisääteisen veloitteen täyttämisen. Kyseinen syy ja yrityksen koko korreloivat keskenään. Maittain tarkasteltuna osuus vaihtelee Tanskan yritysten 68 prosentista Portugalin 94 prosenttiin. Eräissä maissa ja etenkin Euroopan unioniin vuonna 2004 liittyneissä maissa sekä osassa ehdokasmaita ilmoitettiin organisaation maineen säilyttäminen tärkeimmäksi syyksi työterveys- ja työturvallisuusongelmiin puuttumiselle.
- Toiseksi tärkein TTT-toimien edistäjä on vastaaminen työntekijöiden tai heidän edustajiensa odotuksiin. ESENER-2:sta ilmenee, että yli neljä viidesosaa EU-28:n yrityksistä, jotka tekevät säännöllisesti riskinarviointeja, ilmoittaa ottavansa työntekijät mukaan riskinarvioinnin johdosta toteutettavien toimenpiteiden suunnitteluun ja täytäntöönpanoon.

- ESENER-2 osoittaa, että psykososiaalisiin riskeihin puuttumista eniten hankaloittava tekijä näyttää olevan haluttomuus puhua avoimesti ongelmista (30 % EU-28:n yrityksistä). Näistä, kuten muistakin ongelmista, ilmoitetaan sitä enemmän, mitä suurempi yritys on.
- Vähän yli puolet (53 %) kaikista kyselyyn osallistuneista EU-28:n yrityksistä ilmoittaa, että niillä on riittävästi tietoa siitä, miten psykososiaaliset riskit sisällytetään riskinarvioiteihin. Osuus vaihtelee odotetusti enemmän yrityksen koon kuin toimialan mukaan ja etenkin maittain. Osuudet ovat suurimmat Sloveniassa (75 %) ja Italiassa (74 %) ja pienimmät Maltalla (35 %) ja Slovakiassa (40 %).
- Työterveys- ja työturvallisuuspalvelujen osalta käytetään yleisimmin työterveyslääkäreitä (68 %), terveyden ja turvallisuuden laaja-alaisia asiantuntijoita (63 %) ja tapaturmien ehkäisyn asiantuntijoita (52 %). Psykologin käytöstä psykososiaalisten riskien käsittelyyn ilmoittaa vain 16 prosenttia EU-28:n yrityksistä.
- Työntekijöiden edustuksen muotojen osalta ilmoitettiin yleisimmin työsuojeluvaltuutetusta; siitä ilmoitti 58 prosenttia EU-28:n yrityksistä. Osuudet olivat suurimmat koulutus-, terveys- ja sosiaalipalveluyrityksissä (67 %), teollisuudessa (64 %) ja julkisessa hallinnossa (59 %). Näissä tuloksissa näkyy odotetusti yrityksen koko.
- Kun tarkastellaan yrityksiä, jotka ilmoittavat käyttäneensä psykososiaalisten riskien ehkäisemiseen tarkoitettuja toimenpiteitä kyselytutkimusta edeltäneiden kolmen vuoden aikana, 63 prosenttia EU-28:n yrityksistä ilmoitti työntekijöiden osallistuneen toimenpiteiden suunnitteluun

ja käyttöönottoon. Tuloksissa on maakohtaista vaihtelua Tanskan ja Itävallan yritysten 77 prosentista Slovakian yritysten 43 prosenttiin. Psykososiaalisten riskien luonteen vuoksi odottaisi, että työntekijät osallistuisivat suoraan tämän alan toimenpiteisiin ja että kaikki työpaikan toimijat tekisivät erityisen tiivistä yhteistyötä.

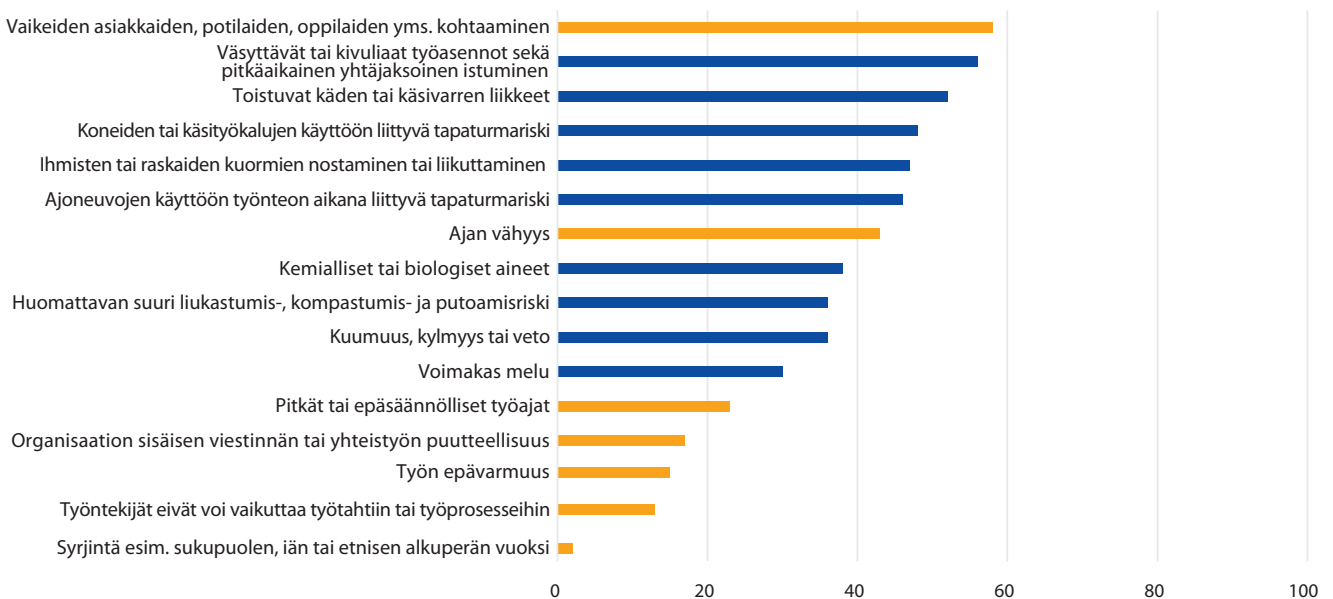
Työterveyden ja työturvallisuuden hallinta

Työsuojelu muodostaa monialaisen kentän, jolla pyritään työntekijöiden turvallisuuden, terveyden ja hyvinvoinnin suojeluun työpaikalla. Entistä monimutkaisemmat työskentelyprosessit ja muutokset työoloissa sekä niiden seurauksena syntyvät uudet tai muuttuvat riskit edellyttävät uudenlaisen kattavan lähestymistavan omaksumista työterveys- ja työturvallisuuskysymyksiin. Tarvitaan järkeviä ja järjestelmällisiä ratkaisuja, jotka antavat työnantajalle mahdollisuuden ottaa työterveys- ja työturvallisuusperiaatteet huomioon kaikessa toiminnassa kaikilla tasoilla ja muuttaa ne asianmukaisiksi toimenpiteiksi.

Terveys- ja turvallisuusriskit

- Yhteiskunnallisten muutosten näkökulmasta ESENER-2:n tuloksista kuvastuu palvelualan kasvun jatkuminen. Yleisimmin havaittuja riskitekijöitä (Kuvio 1) ovat vaikeiden asiakastilanteiden kohtaaminen (58 % EU-28:n yrityksestä). Seuraavaksi yleisimpiä ovat väsyttävät ja kivuliaat työasennot (56 %) ja toistuvat käden tai käsivarren liikkeet (52 %).

Kuvio 1. Työpaikkojen riskitekijät (% yrityksistä, EU-28)

Perustuu kaikkiin EU-28:n yrityksiin.

Huom.: psykososiaaliset riskit oranssilla.

Taulukko 1. Kaksi yritysten useimmin mainitsemaa riskitekijää toimialan mukaan (% yrityksistä, EU-28).

Toimiala	Useimmin mainitut riskitekijät (% alan yrityksistä EU-28:ssa)	
	Ensimmäinen riskitekijä	Toinen riskitekijä
A: Maatalous, metsätalous ja kalatalous	Tapaturmariski koneiden tai käsityökalujen käytössä (78 %)	Tapaturmariski ajoneuvojen käytössä työnteon aikana (73 %)
B, D, E, F: Rakentaminen, jätehuolto sekä vesi- ja sähköhuolto	Tapaturmariski koneiden tai käsityökalujen käytössä (82 %)	Ihmisten tai raskaiden kuormien nostaminen tai liikuttaminen (71 %)
C: Teollisuus	Tapaturmariski koneiden tai käsityökalujen käytössä (77 %)	Toistuvat käden tai käsivarren liikkeet (58 %)
G, H, I, R: Kauppa, kuljetus, majoitus- ja ravitsemistoiminta, virkistyspalvelut	Vaikeiden asiakastilanteiden (ml. asiakkaat, potilaat, oppilaat yms.) käsittely (62 %)	Toistuvat käden tai käsivarren liikkeet (49 %)
J, K, L, M, N, S: Tietotekniikka, rahoitustoiminta, kiinteistöalan toiminta sekä muu tieteellinen ja tekninen toiminta ja henkilökohtaiset palvelut	Väsyttävät ja kivuliaat työasennot sekä pitkäaikainen yhtäjaksoinen istuminen (64 %)	Vaikeiden asiakastilanteiden (ml. asiakkaat, potilaat, oppilaat yms.) käsittely (56 %)
O: Julkinen hallinto	Väsyttävät ja kivuliaat työasennot sekä pitkäaikainen yhtäjaksoinen istuminen (76 %)	Vaikeiden asiakastilanteiden (ml. asiakkaat, potilaat, oppilaat yms.) käsittely (68 %)
P, Q: Koulutus sekä terveys- ja sosiaalipalvelut	Vaikeiden asiakastilanteiden (ml. asiakkaat, potilaat, oppilaat yms.) käsittely (75 %)	Väsyttävät ja kivuliaat työasennot sekä pitkäaikainen yhtäjaksoinen istuminen (61 %)

Perustuu kaikkiin EU-28:n yrityksiin.

- Toimialoittain tarkasteltavista tuloksista näkyy odotetusti joitakin kiinnostavia eroja. Taulukko 1 osoittaa yritysten kullakin alalla useimmin mainitsevat kaksi riskitekijää. Syrjintä mainitaan harvimmin kaikilla toimialoilla.
- Koneiden tai käsityökalujen käyttöön liittyvää tapaturmariskiä pidetään yleisimpänä riskitekijänä rakentamisessa, jätehuollossa sekä vesi- ja sähköhuollon alalla (82 % kaikista alan yrityksistä EU-28:ssa), maa- ja metsätaloudessa ja kalastuksessa (78 %) sekä teollisessa tuotannossa (77 %).
- Vaikeiden asiakastilanteiden käsittely on yleisin riskitekijä koulutuksessa ja terveys- ja sosiaalipalveluissa (75 %) sekä kaupan ja kuljetuksen alalla, majoitus- ja ravitsemistoiminnassa sekä virkistyspalveluissa (62 %). Ne mainitaan muiden psykososiaalisten riskitekijöiden tapaan useimmin julkishallinnossa ja palvelualoilla.
- Väsyttävät tai kivuliaat työasennot sekä pitkäaikainen yhtäjaksoinen istuminen ovat tärkeimpiä riskitekijöitä julkisessa hallinnossa (76 %) sekä tietotekniikan alalla, rahoitustoiminnassa, kiinteistöalalla sekä muussa tieteellisessä ja teknisessä toiminnassa ja henkilökohtaisissa palveluissa (64 %). Mielenkiintoista on, että kaikkien alojen yritykset mainitsevat ne ja myös toistuvat käden tai käsivarren liikkeet riskitekijöiksi. Tämä vahvistaa, että tuki- ja liikuntaelinten sairauksiin (TULE-sairauksiin) liittyvät fyysiset riskitekijät ovat kaikkien toimialojen yhteinen ongelma.
- Yksittäiset riskitekijät, joita työpaikat pitävät suurimpina maataloudessa, metsätaloudessa ja kalataloudessa, ovat kuumuus, kylmyys tai veto (65 % alan yrityksistä EU-28:ssa), kemialliset tai biologiset aineet (63 %), toistuvat käden tai käsivarren liikkeet (63 %), pitkät tai epäsäännölliset työajat (35 %) ja aiemmin mainitut ajoneuvojen käyttöön työnteon aikana liittyvä tapaturmariski (73 %). Tuloksista käy selkeästi ilmi tämän alan työn fyysinen kuormittavuus (ks. taulukko 2).
- Rakentamisen, jätehuollon sekä vesi- ja sähköhuollon alalla mainitaan useimmin koneiden tai käsityökalujen käyttöön liittyvät tapaturmat (82 %), ihmisten tai raskaiden kuormien nostaminen tai liikuttaminen (71 %), huomattavan suuri liukastumis-, kompastumis- ja putoamisriski (63 %) ja voimakas melu (61 %). Julkisessa hallinnossa ja koulutus-, terveys- ja sosiaalipalveluissa mainitaan yleisimmin muut seitsemän riskitekijää.

Taulukko 2. Riskitekijä ja sen useimmin nimennyt toimiala (% yrityksistä, EU-28).

Riskitekijä (% kaikkien toimialojen yrityksistä EU-28:ssa)	Riskitekijän useimmin nimennyt toimiala (% alan yrityksistä EU-28:ssa)
Vaikeiden asiakastilanteiden (ml. asiakkaat, potilaat, oppilaat yms.) käsittely (58 %)	P, Q: Koulutus sekä terveys- ja sosiaalipalvelut (75 %)
Väsyttävät tai kivuliaat työasennot sekä pitkäaikainen yhtäjaksoinen istuminen (56 %)	O: Julkinen hallinto (76 %)
Toistuvat käden tai käsivarren liikkeet (52 %)	A: Maatalous, metsätalous ja kalatalous (63 %)
Tapaturmariski koneiden tai käsityökalujen käytössä (48 %)	B, D, E, F: Rakennusala, jätehuolto sekä vesi- ja sähköhuolto (82 %)
Ihmisten tai raskaiden kuormien nostaminen tai liikuttaminen (47 %)	B, D, E, F: Rakentaminen, jätehuolto sekä vesi- ja sähköhuolto (71 %)
Tapaturmariski ajoneuvojen käytössä työnteon aikana (46 %)	A: Maatalous, metsätalous ja kalatalous (73 %)
Aikapaine (43 %)	P, Q: Koulutus sekä terveys- ja sosiaalipalvelut (50 %)
Kemialliset tai biologiset aineet (38 %)	A: Maatalous, metsätalous ja kalatalous (63 %)
Huomattavan suuri liukastumis- kompastumis- ja putoamisriski (36 %)	B, D, E, F: Rakentaminen, jätehuolto sekä vesi- ja sähköhuolto (63 %)
Kuumuus, kylmyys tai veto (36 %)	A: Maatalous, metsätalous ja kalatalous (65 %)
Voimakas melu (30 %)	B, D, E, F: Rakentaminen, jätehuolto sekä vesi- ja sähköhuolto (61 %)
Pitkät tai epäsäännölliset työajat (23 %)	A: Maatalous, metsätalous ja kalatalous (35 %)
Organisaation sisäisen viestinnän tai yhteistyön puutteellisuus (17 %)	O: Julkinen hallinto (26 %)
Työn epävarmuus (15 %)	O: Julkinen hallinto P, Q: Koulutus sekä terveys- ja sosiaalipalvelut (19 %)
Työntekijät eivät voi vaikuttaa työtahtiin tai työprosesseihin (13 %)	O: Julkinen hallinto (18 %).
Syrjintä esimerkiksi sukupuolen, iän tai etnisen alkuperän vuoksi (2 %)	P, Q: Koulutus sekä terveys- ja sosiaalipalvelut (4 %)

Perustuu kaikkiin EU-28:n yrityksiin.

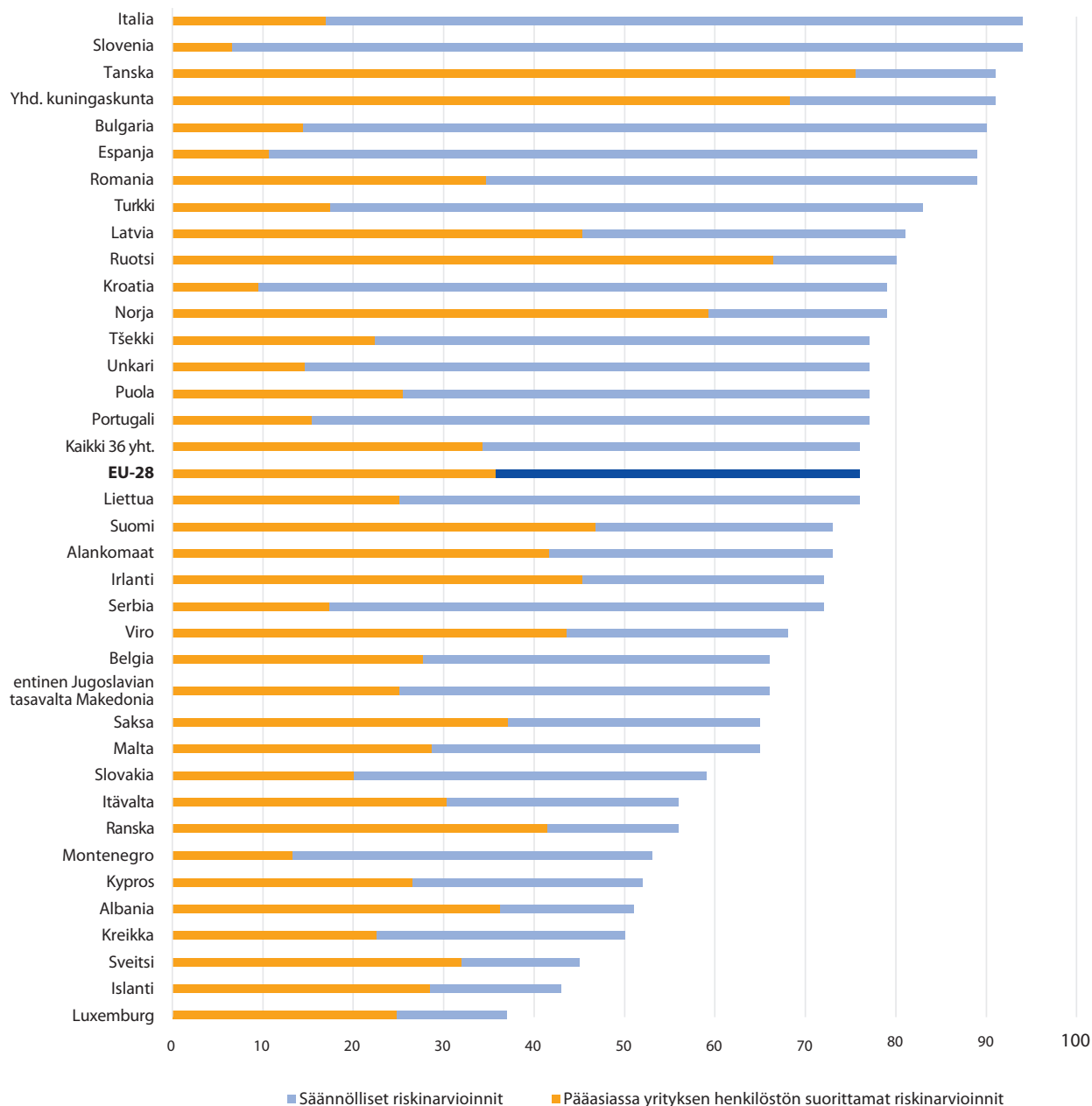
Riskinarviointi

Yksi ESENER-2-tutkimuksessa selvitetystä tärkeistä työterveyden ja -turvallisuuden kysymyksistä oli se, tarkastavatko yritykset säännöllisesti työpaikan työterveys- ja työturvallisuustilanteen EU:n TTT-lähestymistavan perustana olevan riskinarvioinnin yhteydessä työturvallisuutta ja työterveyttä koskevassa EU:n puitedirektiivissä (direktiivi 89/391/ETY) määritellyllä tavalla.

- ESENER-2:n mukaan 76 prosenttia EU-28:n yrityksistä toteuttaa säännöllisesti riskinarviointeja², ja valtaosa niistä (92 %) ilmoittaa, että riskinarvioinnit dokumentoidaan. Riskinarviointien toteuttaminen korreloi odotusten mukaisesti positiivisesti yrityksen koon kanssa. Niitä toteutettiin 69 prosentissa 5–9 työntekijän mikroyrityksistä ja 96 prosentissa yli 250 työntekijän yrityksistä.
- Maakohtaisesti tarkasteluna osuudet vaihtelevat Italian ja Slovenian yritysten 94 prosentista Luxemburgin 37 prosenttiin. Toimialoittain tarkasteltuna näiden yritysten osuus oli suurin kaikkein vaarallisimmilla aloilla, kuten teollisuudessa (85 %), maa- ja metsätaloudessa ja kalastuksessa (84 %) ja rakentamisen alalla, jätehuollossa ja vesi- ja sähköhuollon alalla (83 %).
- On kiinnostavaa, että niiden yritysten osuuksissa, joissa riskinarviointit suorittaa pääasiassa yrityksen oma henkilöstö, on merkitseviä eroja (kuvio 2). Maiden järjestys muuttuu tällöin merkittävästi, jolloin kärjessä ovat Tanska (76 % yrityksistä), Yhdistynyt kuningaskunta (68 %) ja Ruotsi (66 %). Pienimmät osuudet ovat Sloveniassa (7 %), Kroatiassa (9 %) ja Espanjassa (11 %).
- Tämä näyttää korreloivan yrityksen koon kanssa, koska riskinarvioinnit ilmoitetaan pääasiassa yrityksen oman henkilöstön suorittamiksi sitä useammin, mitä suuremmasta yrityksestä on kyse. Tästä ei kuitenkaan voida tehdä johtopäätöksiä riskinarviointien laadusta. Joissakin maissa voi olla lakisääteisenä velvoitteena antaa työterveyden ja -turvallisuuden palvelut suoritettaviksi alihankintana kyseisten tehtävien osalta. Kaikkien yritysten olisi kuitenkin pystyttävä periaatteessa suorittamaan perusriskinarviointi oman henkilöstönsä avulla ja ottaen huomioon, että työtä valvovat tahot pystyvät parhaiten valvomaan myös riskejä.

- Työpaikan riskitekijöiden arvioinnissa arvioidaan yleisimmin koneiden, laitteiden ja asennusten turvallisuutta (84 %). Seuraavaksi yleisimmin arvioidaan työasentoja, työn fyysistä vaativuutta ja toistuvia liikeratoja (75 %).
- On kiinnostavaa huomata, että niiden yritysten joukossa, jotka toteuttavat riskinarviointeja ja ilmoittavat, että niiden työntekijöissä on etätyöntekijöitä, vain 29 prosenttia ilmoittaa, että riskinarvioinnit kattavat myös etätyöpisteet. Yleisimmin tästä ilmoitetaan julkisessa hallinnossa (40 % organisaatioista). Vaikka nämä tulokset edustavat vain 13 prosenttia kyselyyn osallistuneiden yritysten kokonaisotoksesta, on syytä pitää ne mielessä osoituksena työsuojelun hallinnan käytännöistä, kun uusia työnorganisointimalleja otetaan käyttöön.
- Vastaavasti tarkasteltaessa yrityksiä, joiden palveluksessa on yritykseen suoraan palkattujen työntekijöiden ohella myös muita työntekijöitä, kuten vuokratyöntekijöitä, alihankkijoita ja itsenäisiä ammatinharjoittajia, 62 prosenttia kyseisistä riskinarviointeja toteuttavista EU-28:n yrityksistä ilmoittaa ottavansa nämä työntekijäryhmät mukaan riskinarviointiinsa.
- Valtaosa niistä EU-28:n kyselyyn osallistuneista yrityksistä, jotka toteutettavat säännöllisesti riskinarviointeja, pitää niitä hyödyllisenä tapana hallita työterveyttä ja -turvallisuutta (90 %). Tulos oli yhdenmukainen kaikilla toimialoilla ja kaikenkokoisissa yrityksissä.
- Kun tarkastellaan yrityksiä, jotka eivät toteuta säännöllisiä riskinarviointeja, tärkeimmät syyt niiden toteuttamatta jättämiseen ovat, että riskit ja vaarat ovat jo tiedossa (83 % yrityksistä) ja että merkittäviä ongelmia ei ole (80 %). Nämä tulokset edustavat 24 prosenttia kyselytutkimukseen osallistuneista yrityksistä. Tulokset jättävät avoimeksi kysymyksen: Onko näillä yrityksillä ja etenkin pienimmillä niistä tosiaan muita vähemmän ongelmia vai ovatko ne vain muita vähemmän selvillä työpaikan riskeistä?
- On kiinnostavaa, että pienimmän kokoluokan yritykset ilmoittavat suuria yrityksiä harvemmin, että menettely on liian hankala. Tästä ilmoitti 22 prosenttia 5–9 työntekijän yrityksistä ja 31 prosenttia yli 250 työntekijän yrityksistä. (kuvio 3).

2 ESENER-2:ssa indikoidut riskinarvioinnin absoluuttiset tasot on todennäköisesti jossain määrin yliarvioitu. Tämäntyyppiset mittausvirheet ovat yleisiä kaikissa kyselytutkimuksissa, ja ESENER-2:ssa ne on pyritty minimoimaan. Mikä tärkeintä, menetelmä varmistaa, että tasoja voidaan käyttää validiin maidenväliseen vertailuun ja analysointiin muihin muuttujiin nähden, mikä ovat kyselytutkimuksen tärkeimmät tavoitteet.

Kuvio 2. Säännölliset työpaikan riskinarvioinnit ja pääasiassa oman henkilöstön suorittamat riskinarvioinnit maittain (% yrityksistä)

Perustuu kaikkiin yrityksiin kaikissa 36 maassa.

Huom.: tiedot pääasiassa yrityksen oman henkilöstön suorittamista riskinarvioinneista niiltä yrityksiltä, jotka ilmoittivat tekevänsä säännöllisesti riskinarviointeja. Kaaviossa olevat prosenttiosuudet on laskettu uudelleen huomioon ottaen kaikki yritykset yhteensä.

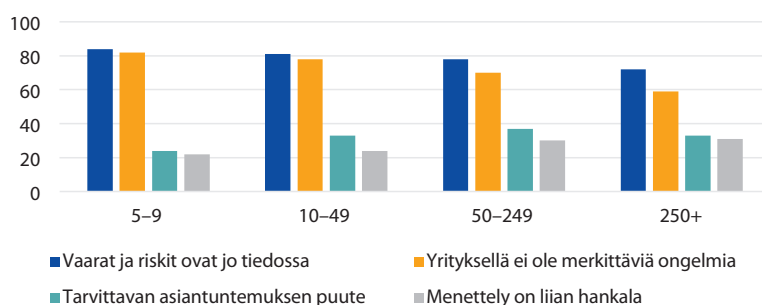
Yleinen työterveyden ja työturvallisuuden hallinta yrityksessä

- Työntekijöiden käytettävissä on asiakirja, jossa selvitetään työterveyteen ja -turvallisuuteen liittyvät tehtävät ja menettelyt, 90 prosentissa EU-28:n yrityksistä. Yleisintä tämä oli suurissa yrityksissä. Toimialojen välillä ei ole merkittäviä eroja. Maittain tarkasteltuna tällaisia yrityksiä oli eniten Yhdistyneessä kuningaskunnassa, Sloveniassa, Romaniassa, Puolassa ja Italiassa (kussakin 98 %) ja vähiten Montenegrossa (50 %), Albaniassa (57 %) ja Islannissa (58 %).
- EU-28:n yrityksistä 41 prosenttia varaa budjettimäärärahoja työsuojelutoimia ja -varusteita varten. Mitä suurempi yritys, sen todennäköisemmin se varaa määrärahoja. Toimialoittain tarkasteltuna osuus on selvästi suurempi julkisen hallinnon organisaatioissa (63 %). Maakohtaisista tuloksista käy ilmi, että osuudet ovat suurimmat Romaniassa (66 %), Turkissa (64 %) ja Liettuaassa (62 %) ja pienimmät Tanskassa (15 %), Islannissa (19 %) ja Itävallassa (23 %).
- Johdon osallistuminen työterveyden ja -turvallisuuden hallintaan on keskeinen tekijä TTT-ongelmiin kohdistettujen toimenpiteiden toteuttamisessa. ESENER-2:n mukaan 61 prosenttia EU-28:n yrityksistä ilmoittaa, että ylin johto käsittelee säännöllisesti työterveys- ja työturvallisuuskysymyksiä. Niiden käsittely on sitä todennäköisempää, mitä suurempi yritys on. Maittain tarkasteltuna tällaisia yrityksiä oli eniten Tšekissä (81 %), Yhdistyneessä kuningaskunnassa (79 %) ja Romaniassa (75 %) ja vähiten Montenegrossa (25 %), Virossa (32 %) sekä Islannissa ja Sloveniassa (35 %).
- Ryhmänjohtajille ja linjajohdolle annetaan 73 prosentissa yrityksistä koulutusta työterveyden ja -turvallisuuden hallintaan heidän omissa ryhmissään. Kouluttaminen korreloi yrityksen koon kanssa. Koulutusta antavien yritysten osuus oli suuri rakentamisen, jätehuollon ja sähkö- ja vesihuollon

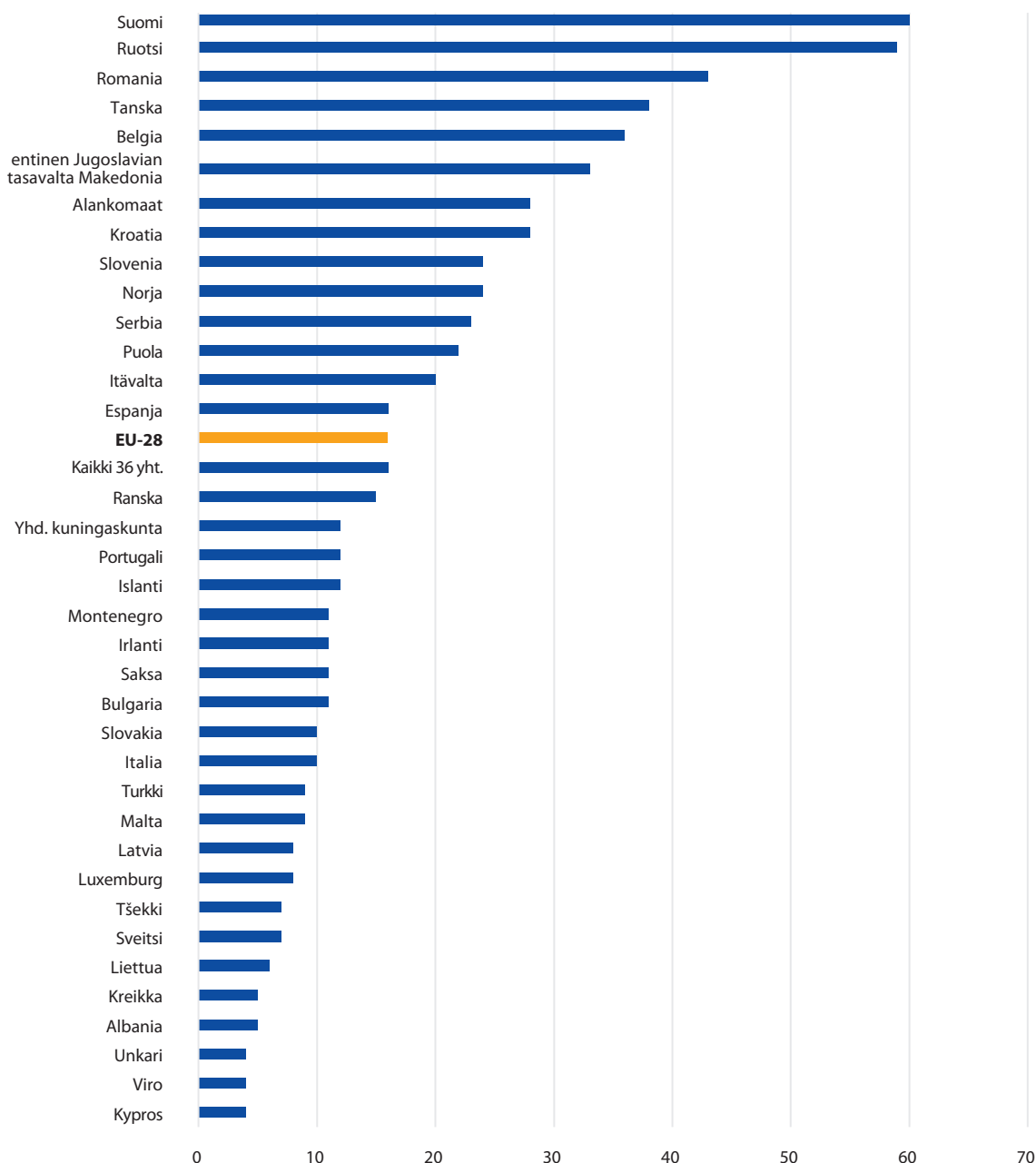
alalla (82 %) sekä maa- ja metsätaloudessa ja kalastuksessa (81 %). Maittain tarkasteltuna koulutusta annetaan eniten Tšekissä (94 %), Italiassa (90 %), Sloveniassa ja Slovakiassa (84 %) ja vähiten Islannissa (38 %), Luxemburgissa (43 %) ja Ranskassa (46 %).

- Työterveys- ja työturvallisuuspalvelujen osalta käytetään eniten työterveyslääkäreitä (68 %), terveyden ja turvallisuuden laaja-alaisia asiantuntijoita (63 %) ja tapaturmien ehkäisyn asiantuntijoita (52 %). Psykologin käytöstä psykososiaalisten riskien käsittelyyn ilmoittaa vain 16 prosenttia EU-28:n yrityksistä (kuvio 4). On kuitenkin kiinnostavaa, että tältä osin maiden välillä on huomattavia eroja. Suomessa ja Ruotsissa noin 60 prosenttia yrityksistä ilmoittaa käyttävänsä joko omaan henkilöstöön kuuluvaa tai ulkopuolista psykologia.
- ESENER-2:ssa yrityksiltä kysyttiin toimenpiteistä, joilla pyritään edistämään työntekijöiden terveyttä. Useimmin (35 % EU-28:n yrityksistä) mainittiin riippuvuuksien (tupakointi, alkoholi, huumeet) torjunnasta tiedottaminen ja sen jälkeen ravitsemuksesta tiedottaminen (29 %) ja liikkumaan kannustaminen vapaa-ajalla (28 %). Toimialoittain tarkasteltuna terveyden edistämistoimia mainittiin useimmin koulutus-, terveys- ja sosiaalipalvelualan organisaatioissa. Maittain tarkasteltuna kärkisijaa piti Suomi, jossa riippuvuuksien torjuntaa koskevaa tiedotusta järjestävien yritysten osuus oli suurin (59 % yrityksistä). Kolmen muun toimenpiteen osalta Suomi oli toisella sijalla. Erityisen suuri osa (78 %) Suomen yrityksistä ilmoitti kannustavansa vapaa-ajan liikuntaan (Ruotsissa 80 %).
- Edellä korostettiin, että kaikkien toimialojen yritykset mainitsevat tasapuolisesti TULE-sairauksiin johtavat riskitekijät. Ehkäisevien toimenpiteiden osalta ESENER-2:sta käy ilmi, että 85 prosentilla yrityksistä, jotka mainitsevat ihmisten tai raskaiden kuormien nostamisen tai liikuttamisen riskitekijänä, on käytössä laitteita, jotka auttavat tässä tai

Kuvio 3. Syyt työpaikan riskitekijöiden säännöllisen arvioinnin puuttumiselle yritysten koon mukaan (% yrityksistä, EU-28)

Perustuu niihin EU-28:n yrityksiin, jotka eivät toteuta säännöllisesti riskinarviointia.

Kuvio 4. Yrityksen henkilöstöön kuuluvan tai ulkopuolisen psykologin käyttö maittain (% yrityksistä)

Perustana kaikki yritykset kaikissa 36 maassa.

muussa fyysisesti raskaassa työssä. Mitä suurempi yritys on, sitä todennäköisemmin sillä on käytössä kyseisiä laitteita. Niiden käyttö oli odotetusti yleisintä aloilla, joilla työ on fyysisesti raskasta, kuten teollisuudessa (96 %), maa- ja metsätaloudessa ja kalastuksessa (93 %) ja rakentamisen

alalla, jätehuollossa ja vesi- ja sähköhuollon alalla (92 %). Maittain tarkasteltuna tällaisten yritysten osuus on suurin Suomessa (94 %), Montenegrossa (93 %) ja Islannissa (90 %) ja pienin Slovakiassa (71 %), Kroatiassa (72 %) ja Kreikassa (73 %).

- Toiseksi yleisin TULE-sairauksien ehkäisyyn käytettävä toimenpide on ergonomisten laitteiden tarjoaminen (73 %). Sekin on sitä yleisempää, mitä suurempi yritys on. Yleisintä se on tietotekniikan alalla, rahoitustoiminnassa, kiinteistöalan toiminnassa sekä muussa tieteellisessä ja teknisessä toiminnassa ja henkilökohtaisissa palveluissa (82 %) sekä julkisessa hallinnossa (82 %). Eniten siitä ilmoitetaan Ruotsin (84 %) ja Tanskan (83 %) yrityksissä ja vähiten Slovakian, Liettuan ja Bulgarian yrityksissä (kussakin niistä 51 %).

Psykososiaaliset riskit ja niiden hallinta

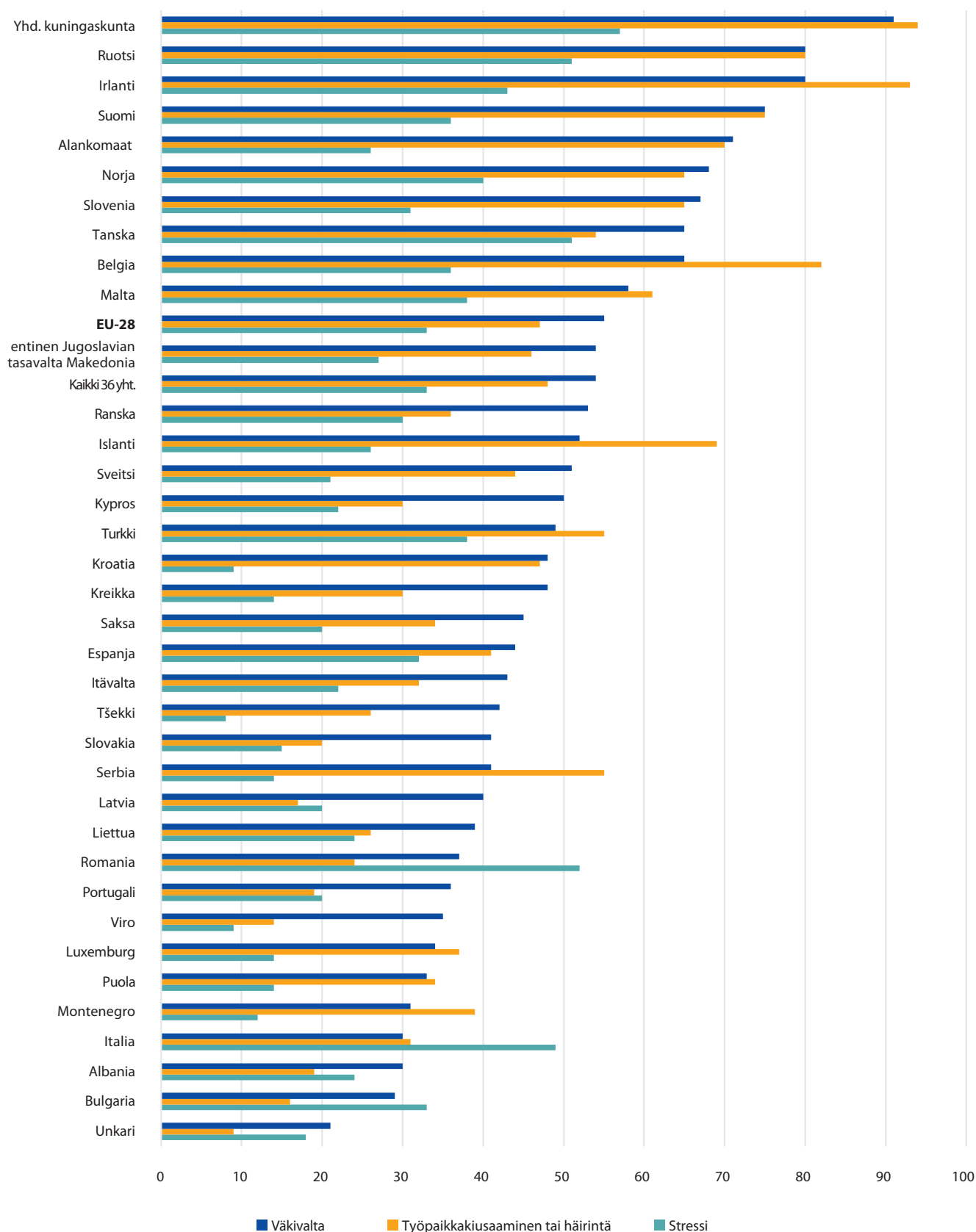
Työelämässä käynnissä olevat merkittävät muutokset lisäävät psykososiaalisia riskejä. Nämä työn suunnitteluun, järjestämiseen ja johtamiseen sekä työn taloudellisiin ja sosiaalisiin taustatekijöihin liittyvät riskit lisäävät stressiä ja voivat johtaa vakaviin henkisiin ja fyysisiin terveysongelmiin.

- Kuten edellä todettiin, vaikeat tilanteet kohdattaessa asiakkaita, potilaita, oppilaita yms. (58 %) ja kiire (43 %) olivat useimmin mainitut psykososiaaliset riskitekijät EU-28:n yrityksissä. Molemmilla riskitekijöillä on samanlainen toimialaprofiili. Niitä esiintyy yleisimmin koulutus-, terveys- ja sosiaalipalvelualan ja julkisen hallinnon organisaatioissa. Harvimmalla niitä esiintyy maa- ja metsätaloudessa ja kalastuksessa sekä teollisuudessa. Molempia riskitekijöitä ja erityisesti kiirettä esiintyy sitä useammin, mitä suurempi organisaatio on.
- Vaikeat tilanteet kohdattaessa asiakkaita, potilaita, yms. mainitsevat riskitekijäksi yleisimmin Montenegron (78 %) sekä Ranskan ja Viron (70 %) yritykset ja harvimmalla Turkin (28 %), Italian (37 %) ja Liettuan (39 %) yritykset.
- Kiire ilmoitetaan riskitekijäksi selvästi useimmin Pohjoismaiden ryhmän yrityksissä. Siitä ilmoitetaan eniten Ruotsissa ja Suomessa (74 %) sekä Tanskassa (73 %), Norjassa ja Islannissa (71 %). Seuraavaksi eniten siitä ilmoitetaan Alankomaissa (62 %). Vähiten ilmoituksia tulee Turkista (15 %), Liettuaasta (16 %) ja Italiasta (21 %).

Psykososiaalisten riskien hallinta

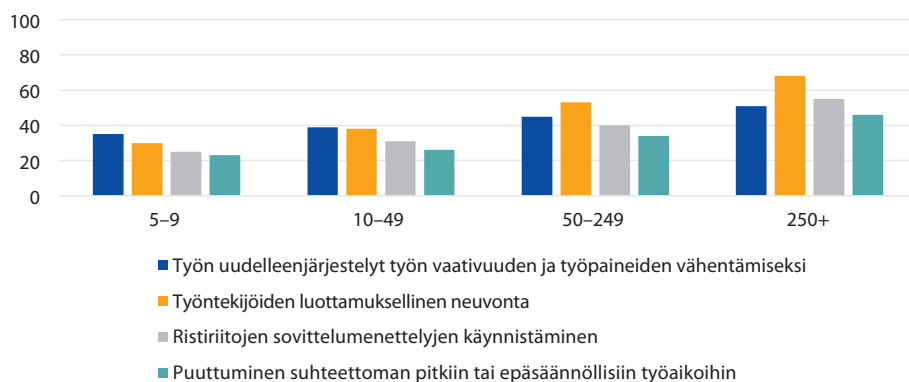
- Psykososiaalisten riskitekijöiden hallintaa pidetään muita riskejä haastavampina. Melkein joka viides niistä yrityksistä, joissa ilmoitettiin vaikeista asiakastilanteista tai kiireestä, ilmoitettiin myös lisätiedon tai asianmukaisten työkalujen tarpeesta näiden riskien käsittelemiseksi tehokkaasti.
- Toimialoittain tarkasteltuna ESENER-2:sta käy ilmi, että julkisessa hallinnossa on eniten organisaatioita, joilla ei ole riittävästi tietoa tai työkaluja riskien tehokasta hallintaa varten. Seuraavaksi eniten niitä on rahoitustoiminnassa, kiinteistöalalla sekä muussa tieteellisessä ja teknisessä toiminnassa ja henkilökohtaisissa palveluissa, ja niiden jälkeen koulutus-, terveys- ja sosiaalipalveluissa.
- Tämän perusteella ESENER-2:ssa selvitetään keinot, joita organisaatiot käyttävät psykososiaalisten riskien hallintaan. Tässä yhteydessä organisaatioilta kysytään a) toimintasuunnitelmia ja menettelyjä stressin, työpaikkakiusaamisen tai häirinnän sekä uhkien, väkivallan tai loukkausten käsittelemiseksi ja b) kolmen viime vuoden aikana toteutettuja erityistoimenpiteitä.
- Noin 33 prosenttia yli 20 työntekijän yrityksistä EU-28:ssa ilmoittaa, että niillä on toimintasuunnitelma työperäisen stressin ehkäisemiseksi (Kuvio 5). Mitä suurempi yritys, sitä todennäköisemmin sillä on toimintasuunnitelma. Toimintasuunnitelmia on selvästi eniten koulutus-, terveys- ja sosiaalipalvelualalla. Maiden välillä on huomattavia eroja. Toimintasuunnitelmaa käyttäviä yrityksiä oli eniten Yhdistyneessä kuningaskunnassa (57 %), Romaniassa (52 %) sekä Ruotsissa ja Tanskassa (51 %) ja vähiten Tšekissä (8 %) sekä Kroatiassa ja Virossa (9 %).
- Vähintään 20 työntekijän yrityksistä, jotka joutuvat vaikeisiin asiakastilanteisiin, 55 prosenttia ilmoittaa käyttävänsä tämäläyppisen riskin käsittelyyn tarkoitettua menettelyä (EU-28:n keskiarvo). Osuus nousee 72 prosenttiin koulutus-, terveys- ja sosiaalipalvelualan yrityksissä. Maittain tarkasteltuna tällaisia yrityksiä oli eniten Yhdistyneessä kuningaskunnassa (91 %) sekä Ruotsissa ja Irlannissa (80 %) ja vähiten Unkarissa (21 %) ja Bulgariassa (29 %).

Kuvio 5. Toimintasuunnitelma työperäisen stressin ehkäisemiseksi ja käytössä olevat menettelyt työpaikkakiusaamisen tai häirinnän sekä uhkien, väkivallan tai loukkausten käsittelemiseksi (% yrityksistä)

Perustana yli 19 työntekijän yritykset kaikissa 36 maassa.

Asiakaiden, potilaiden, oppilaiden tai muiden ulkopuolisten henkilöiden aiheuttamien uhkien, loukkausten ja väkivallan käsittelyyn tarkoitettuja menettelyjä koskeva kysymys esitettiin vain niille yrityksille, jotka oman ilmoituksensa mukaan joutuivat vaikeisiin asiakastilanteisiin.

Kuvio 6. Psykososiaalisia riskejä ehkäisevät toimenpiteet kolmen viime vuoden aikana (% yrityksistä, EU-28).

Perustana kaikki EU-28:n yritykset.

- Useimmin mainitut toimenpiteet EU-28:n yrityksissä olivat työn uudelleenjärjestelyt työn vaativuuden ja työpaineiden vähentämiseksi (38 %) sekä työntekijöiden luottamuksellinen neuvonta (36 %). Kuten kuvio 6 osoittaa, prosenttiosuudet ovat sitä suuremmat, mitä suurempi yritys on. Maittain tarkasteltuna nämä toimenpiteet mainitaan useimmin Pohjoismaissa, vaikka selkeitä eroja ei ole. Toimialoitain tarkasteltuna toimenpiteistä ilmoittavat yleisimmin koulutus-, terveys- ja sosiaalipalveluala.
- Vähän yli puolet (53 %) kaikista kyselyyn osallistuneista EU-28:n yrityksistä ilmoitti, että niillä on riittävästi tietoa psykososiaalisten riskien sisällyttämisestä riskinarvioiteihin. Tämä osuus vaihtelee odotusten mukaisesti yleisemmin yrityksen koon kuin toimialan mukaan. Erityisen suurta vaihtelu on maakohtaisesti. Osuudet ovat suurimmat Sloveniassa (75 %) ja Italiassa (74 %) ja pienimmät Maltalla (35 %) ja Slovakiassa (40 %).

Edistäjät ja esteet

Monet eri tekijät vaikuttavat yritysten motivaatioon panostaa työterveyden ja työturvallisuuden sekä psykososiaalisten riskien hallintaan, kuten lakien ja asetusten noudattaminen, järkevyyden, yritykselle koituvat edut tai kustannukset sekä sen noudattamat arvot ja normit. Näiden lisäksi on olemassa joitakin vielä merkittävämpiä TTT:n ja psykososiaalisten riskien hallintaa edistäviä tekijöitä. Näitä ovat esimerkiksi riskien tiedostaminen ja priorisointi, johdon sitoutuminen ja työntekijöiden osallistuminen.

Edistäjät

- Kun tarkastellaan taustatekijöitä, jotka motivoivat yrityksiä työterveyden ja -turvallisuuden hallintaan, 85 prosenttia EU-28:n yrityksistä ilmoittaa tärkeimmäksi syyksi lakisääteisen veloitteen täyttämisen. Syyn ja yrityksen koon välillä on

vähäinen positiivinen korrelaatio. Toimialojen välillä ei ole merkittäviä eroja. Maakohtaisesti tarkasteluna osuudet vaihtelevat Tanskan yritysten 68 prosentista (ja EU-28:n ulkopuolisten maiden osalta Montenegron 57 %:sta) Portugalin 94 prosenttiin (taulukko 3).

- Toiseksi tärkein työterveyden ja -turvallisuuden toimien edistäjä on työntekijöiden tai heidän edustajiensa odotusten täyttäminen (79 %). Toimialoista sen mainitsevat useimmin koulutus-, terveys- ja sosiaalipalvelualan yritykset. Yrityksen koko ei ole tältä osin merkitsevä.
- Eräissä maissa ja etenkin Euroopan unioniin vuonna 2004 liittyneissä maissa sekä osassa ehdokasmaita mainittiin organisaation hyvän maineen ylläpito tärkeimmäksi syyksi käsitellä työsuojeluongelmia.

Esteet

- Työsuojeluongelmiin puuttumista haittaavia tärkeimpiä tekijöitä koskevista tuloksista käy ilmi, että "tärkeimpänä esteenä" pidettiin yleisimmin lakisääteisten veloitteiden monimutkaisuutta (40 % EU-28:n yrityksistä) ja seuraavaksi yleisimmin paperityötä (29 %). Teollisuuden, julkisen hallinnon sekä rakentamisen alan, jätehuollon ja vesi- ja sähköhuollon alan yritykset mainitsevat molemmat esteet yleensä muita useammin. Pienimmät yritykset mainitsevat ne suuria yrityksiä useammin.
- Maittain tarkasteltuna mainintoja oli vähiten Serbiassa (9 %), Montenegrossa (11 %), Sloveniassa (14 %) ja Liettuassa (14 %) ja eniten Italiassa (67 %), Turkissa (60 %) ja Kreikassa (54 %). On kiinnostavaa, että Pohjoismaissa (Tanskassa, Suomessa, Norjassa ja Ruotsissa) ajan tai henkilöstön puute aiheuttaa merkittäviä ongelmia terveys- ja turvallisuusasioiden käsittelyssä. Sen sijaan Liettuan, Latvian, Montenegron, Maltan, Romanian, Serbian, Slovenian, Slovakian, Bulgarian

Taulukko 3. Syyt työsuojeluongelmiin puuttumiselle yrityksessä (%-osuus EU-28:n yrityksistä, joille tärkeintä).

Syyt (% EU-28:n keskiarvo)	Maa	
	Suuri	Pieni
Lakisääteisen velvoitteen täyttäminen (85 %)	Portugali (94 %) Viro (92 %) Norja (92 %)	Montenegro (57 %) Islanti (65 %) Tanska (68 %)
Työntekijöiden tai heidän edustajiensa odotusten täyttäminen (79 %)	Italia (93 %) Viro (91 %) Norja (90 %)	Puola (48 %) Slovakia (53 %) Tšekki (53 %)
Työsuojeluviranomaisten määräämien sakkojen välttäminen (78 %)	Italia (96 %) Portugali (93 %) Bulgaria (91 %)	Sveitsi (57 %) Islanti (57 %) Montenegro (60 %)
Organisaation hyvän maineen säilyttäminen (77 %)	Viro (93 %) Kypros (92 %) Italia (92 %)	Puola (39 %) Ranska (61 %) Tanska (68 %)
Tuottavuuden ylläpitäminen tai lisääminen (64 %)	Portugali (88 %) Turkki (86 %) Kypros (86 %)	Puola (30 %) Ranska (41 %) Unkari (51 %)

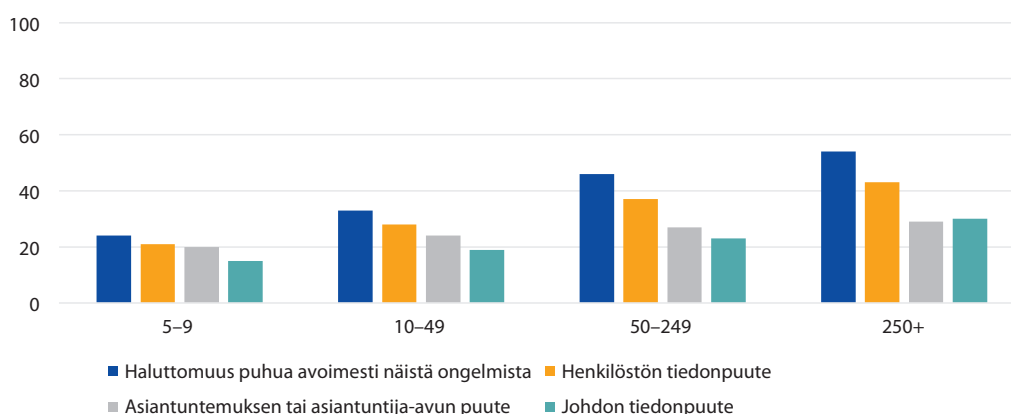
Perustana kaikki EU-28:n yritykset

ja Kyproksen yritykset pitävät rahan puutetta yleisimpinä merkittävänä ongelmana.

- Kuten edellä on esitetty, eräitä psykososiaalisia riskitekijöitä esiintyy huomattavan monissa EU-28:n yrityksissä. Niitä ovat muun muassa vaikeat asiakastilanteet sekä ajan vähyys. Tutkimuksessa korostui myös, että psykososiaalisia riskitekijöitä on vaikeampi hallita kuin muita riskitekijöitä. Osoituksena tästä oli, että yrityksiltä puuttuu tietoa tai asianmukaisia työkaluja näiden riskien tehokasta ehkäisemistä varten.
- Näiden tulosten perusteella ESENER-2:sta käy ilmi, että psykososiaalisiin riskeihin puuttumista eniten haittaava tekijä

on haluttomuus puhua avoimesti näistä ongelmista (30 % EU-28:n yrityksistä) ja että tämä tekijä mainitaan kaikkien muiden ongelmien tapaan sitä useammin, mitä suurempi yritys on (kuvio 7).

- Toimialakohtaisista tuloksista käy ilmi, että julkisen hallinnon organisaatiot mainitsevat tämän ongelman useimmin (38 %). Maakohtaisesti osuudet ovat suurimmat Suomessa (44 %), Irlannissa (40 %) ja Ranskassa (36 %) ja pienimmät entisessä Jugoslavian tasavallassa Makedoniassa ja Sloveniassa (15 %) ja Unkarissa (17 %). Tätä asiaa pidetään yleisimpänä psykososiaalisten riskien vähentämistä haittaavana tekijänä 20 maassa.

Kuvio 7. Ongelmat psykososiaalisten riskien vähentämisessä yrityskoon mukaan (% yrityksistä, EU-28)

Perustana EU-28:n yritykset, jotka ilmoittavat, että niissä esiintyy vähintään yksi psykososiaalinen riskitekijä.

- Toiseksi tärkein este on henkilöstön tiedonpuute (26 %), jonka Viron, Espanjan, Kroatian, Unkarin, Maltaan, Alankomaiden, Portugalin, Romanian, Serbian, Ruotsin ja Turkin yritykset mainitsevat useimmin haitaksi. Henkilöstön tiedonpuute mainitaan sitä useammin, mitä suurempi yritys on. Useimmin sen mainitsevat teollisuuden alan yritykset (32 %).

Työntekijöiden osallistuminen

ESENER-tutkimuksessa tehdään ero työntekijöiden epämuodollisen osallistumisen (työntekijöiden suoran osallistumisen) ja YT-toimikunnan ja ammattiyhdistyksen edustajien välityksellä tapahtuvan muodollisen osallistumisen välillä. Ero on tärkeä, koska muodollisen ja epämuodollisen osallistumisen laajuus ja se, missä määrin niitä säännellään, ovat erilaisia. Epämuodollista tai ”suoraa” osallistumista voi esiintyä kaikenlaisissa yrityksissä koosta tai toimialasta riippumatta. Sen sijaan muodollinen tai institutionaalinen osallistuminen edellyttää muodollista elintä, joka perustetaan kansallisen lainsäädäntöjärjestelmän ja sosiaalisten käytäntöjen mukaisesti; muodollinen osallistuminen on luonnollisesti läheisessä yhteydessä yrityksen kokoon.

Työntekijöiden laaja muodollinen osallistuminen yhdistettynä epämuodolliseen osallistumiseen (sosiaalinen vuoropuhelu) on yleensä tae työn hyvästä laadusta, mukaan lukien yleisen työterveyden ja -turvallisuuden laatu ja etenkin psykososiaalisten riskien hallinnan laatu.

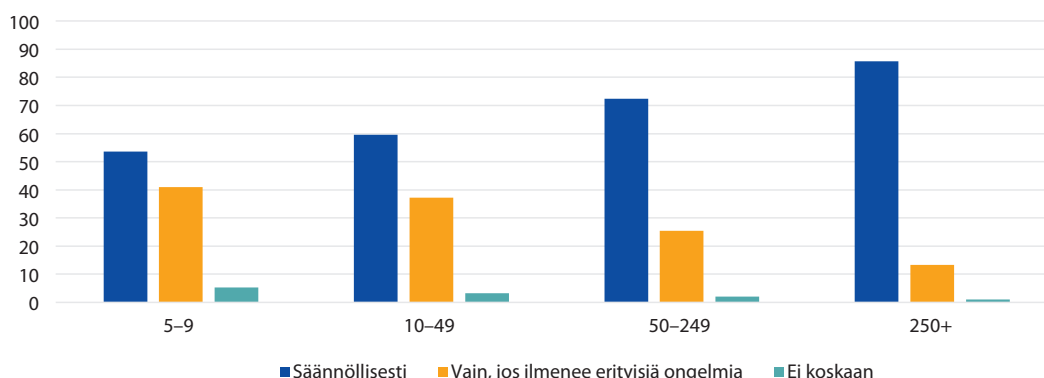
Kuuleminen

- Kun tarkastellaan yrityksiä, jotka ilmoittavat käyttäneensä psykososiaalisten riskien ehkäisyyn tarkoitettuja toimenpiteitä kyselytutkimusta edeltäneiden kolmen vuoden aikana, 63

prosenttia EU-28:n yrityksistä ilmoittaa, että työntekijät ovat osallistuneet toimenpiteiden suunnitteluun ja käyttöönottoon. Nämä tulokset vaihtelevat maakohtaisesti Tanskan ja Itävallan yritysten 77 prosentista Slovakian yritysten 43 prosenttiin.

- Psykososiaalisten riskien luonteen vuoksi olisi odotettavissa, että työntekijät osallistuisivat suoraan tämän alan toimenpiteisiin ja kaikki työpaikan toimijat tekisivät erityisen tiivistä yhteistyötä.
- ESENER-2:sta käy tältä osin ilmi, että 81 prosenttia EU-28:n yrityksistä ilmoittaa ottavansa työntekijät mukaan riskinarvioinnin johdosta toteuttavien toimenpiteiden suunnitteluun. Eri toimialojen yrityksissä ei ole merkittäviä eroja. On kiinnostavaa, että yrityksen koon mukaan jaotellut tulokset osoittavat, että mitä suurempi yritys on, sen harvemmin sen työntekijät osallistuvat toimenpiteiden suunnitteluun. Osuus on 84 prosenttia 5–9 työntekijän ja 77 prosenttia yli 250 työntekijän yrityksissä.
- ESENER-2:n mukaan työterveys- ja työturvallisuuskysymyksiä käsitellään ”säännöllisesti” työntekijöiden edustajien ja johdon välillä 56 prosentissa niistä EU-28:n yrityksistä, joissa työntekijöillä on jonkin muotoinen edustus. Tämä osuus on huomattavasti suurempi suurissa yrityksissä. Pienet yritykset toimivat tässä asiassa sen sijaan tapauskohtaisemmin. Niistä 41 prosenttia ilmoittaa, että edellä mainittuja kysymyksiä käsitellään ”vain, jos ilmenee erityisiä ongelmia”. Tämä osuus on sitä pienempi, mitä suurempi yritys on (kuvio 8).
- EU-28:n yrityksistä 70 prosenttia ilmoittaa, että kokouksia pidettäessä ei ”käytännössä koskaan” ilmene työterveyteen ja -turvallisuuteen liittyviä erimielisyyksiä. Mitä suurempi yritys on, sitä todennäköisemmin se mainitsee erimielisyydet.

Kuvio 8. Miten usein työterveys- ja työturvallisuuskysymyksiä käsitellään työntekijäedustajien ja johdon välillä (%-osuus EU-28:n yrityksistä)

Perustana kaikki EU-28:n yritykset, jotka mainitsevat jonkin työntekijäedustuksen muodon.

- Tärkeimmät erimielisyyksien aiheet liittyivät toteutettaviin toimenpiteisiin (56 %) ja laiteinvestointeihin (45 %). Tulokset ovat melko samanlaiset toimialasta ja yrityksen koosta riippumatta.

Työntekijöiden muodollinen edustus

Työntekijöiden muodollisen edustuksen osalta 25 prosentissa EU-28:n yrityksistä on YT-toimikunta ja 15 prosentissa yrityksistä ammattiyhdistyksen edustaja. Kuvio 9 osoittaa, että työntekijöiden muodollinen edustus on selvästikin sitä yleisempää, mitä suuremmasta yrityksestä on kysymys.

- Toimialoittain tarkasteltuna sekä YT-toimikuntia että ammattiyhdistyksen edustajia käyttävien organisaatioiden osuus oli suurin julkisessa hallinnossa ja koulutus-, terveys- ja sosiaalipalvelujen alalla.
- Ammattiyhdistyksen edustaja oli yleisin Pohjoismaissa: Norjassa (71 %), Islannissa (55 %) ja Ruotsissa (54 %). Vähiten sitä käytettiin Albaniassa (6 %) ja Virossa (7 %). YT-toimikuntien käyttö oli yleisintä Luxemburgissa (41 %), Ranskassa (39 %) ja Slovakiassa (39 %). Vähiten niitä käytettiin Islannissa (4 %) sekä Tšekissä, Serbiassa ja Portugalissa (5 %).

Muodollinen työsuojeluedustus

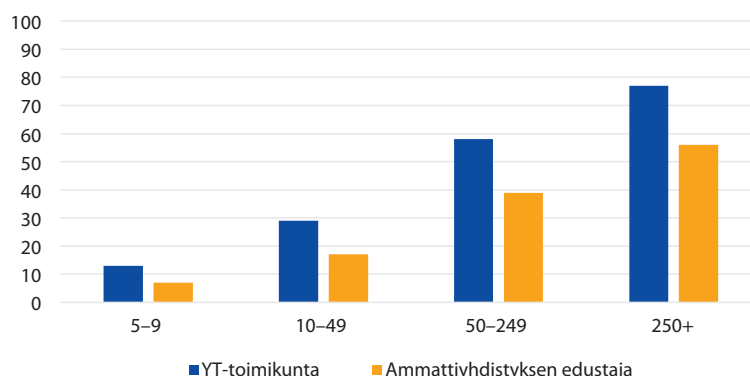
- Työntekijöiden muodollisen edustuksen osalta (kuvio 10) ESENER-2-tutkimuksessa kysyttiin, onko yrityksessä työsuojeluvaltuutettu ja työsuojelutoimikunta. Yleisin vastaus oli työsuojeluvaltuutettu, ja siitä ilmoitti 58 prosenttia EU-28:n yrityksistä. Osuudet olivat suurimmat koulutus-, terveys- ja sosiaalipalveluyrityksissä (67 %), teollisuudessa (64 %) ja julkisessa hallinnossa (59 %).

- Työsuojelutoimikunnasta ilmoitti 21 prosenttia EU-28:n yrityksistä. Osuudet olivat tässäkin yhteydessä suurimmat julkisessa hallinnossa (36 %) sekä koulutus-, terveys- ja sosiaalipalveluyrityksissä (30 %).
- Tuloksiin vaikuttaa odotetusti yrityksen koko etenkin työsuojelutoimikuntien osalta, jotka olivat sitä yleisempiä, mitä suuremmasta yrityksestä oli kysymys.
- Maittain tarkasteltuna työsuojeluvaltuutetut ovat yleisimpiä Italiassa (87 %) sekä Romaniassa ja Liettuassa (78 %) ja harvinaisempia Montenegrossa (17 %), Kreikassa (17 %) ja Albaniassa (20 %). Yrityksiä, joissa oli työsuojelutoimikuntia, oli eniten Tanskassa (50 %), Bulgariassa (44 %) ja Turkissa (40 %) ja vähiten Latviassa (2 %), entisessä Jugoslavian tasavallassa Makedoniassa (3 %) ja Unkarissa (3 %).
- Niistä EU-28:n yrityksistä, joissa on työsuojeluvaltuutettu, 80 prosenttia ilmoittaa antavansa heille työajalla koulutusta tehtävien suorittamisen tueksi. Toimialoittain tarkasteluna tuloksissa ei ole merkittäviä eroja. Yrityksen kokoon liittyviä eroja on kuitenkin, eli mitä suurempi yritys, sitä useammin annetaan koulutusta. Maakohtaisesti tarkasteltuna eroja on jonkin verran. Koulutusta antavia yrityksiä oli eniten Slovakiassa (94 %), Virossa (92 %) ja Tšekissä (89 %) ja vähiten Albaniassa (43 %), Montenegrossa (53 %) ja Unkarissa (64 %).

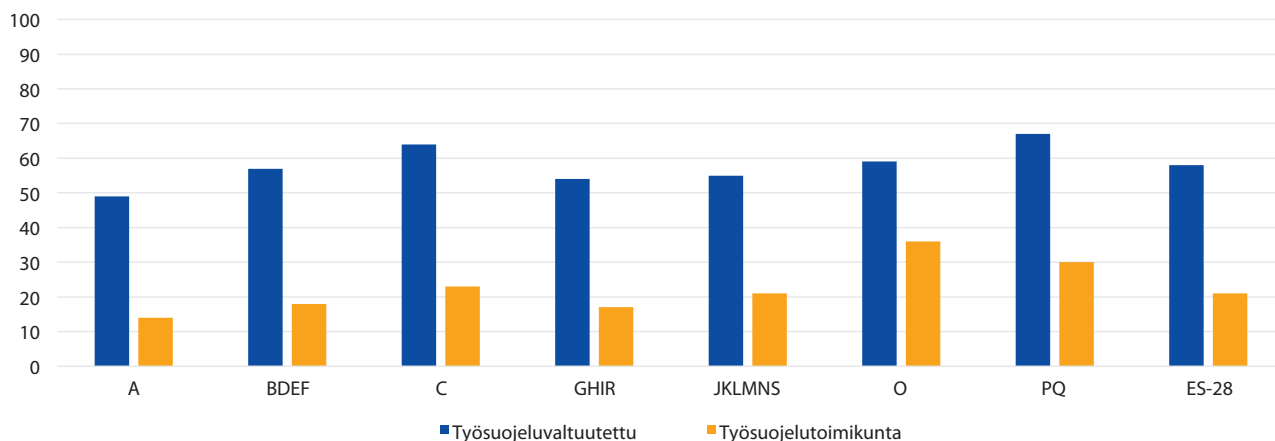
Tutkimusmenetelmä

- Haastatteluja tehtiin kesän ja alkusyksyn 2014 aikana vähintään viiden työntekijän yrityksissä, jotka edustivat yksityisiä ja julkisia organisaatioita kaikilta toimialoilta, lukuun ottamatta kotitalouksia (NACE T) ja kansainvälisiä organisaatioita (NACE U).

Kuvio 9. Työntekijöiden muodollinen edustus yrityskoon mukaan: YT-toimikunta / ammattiyhdistyksen edustaja (% yrityksistä, EU-28)

Perustana kaikki EU-28:n yritykset – kysymys esitettiin niiden maiden yrityksille, joissa kyseiset edustusmuodot ovat käytössä.

Kuvio 10. Muodollinen työsuojeluedustus yrityksissä toimialoittain: työsuojelualtuutettu/työsuojelutoimikunta (% yrityksistä, EU-28)

Perustana kaikki EU-28:n yritykset – yritysten koko riippuu näille edustusmuodoille asetetuista kansallisista kynnyksarvoista.

NACE-luokat (Rev. 2): **A:** Maatalous, metsätalous ja kalatalous. **B, D, E, F:** Rakentaminen, jätehuolto sekä vesi- ja sähköhuolto. **C:** Teollisuus. **G, H, I, R:** Kauppa, kuljetus, majoitus- ja ravitsemistoiminta, virkistyspalvelut. **J, K, L, M, N, S:** Tietotekniikka, rahoitustoiminta, kiinteistöala sekä muu tieteellinen ja tekninen toiminta ja henkilökohtaiset palvelut. **O:** Julkinen hallinto. **P, Q:** Koulutus sekä terveys- ja sosiaalipalvelut.

- Tutkimukseen osallistui 36 maata: EU:n 28 jäsenvaltiota, kuusi ehdokasmaata (Albania, Islanti, Montenegro, entinen Jugoslavian tasavalta Makedonia, Serbia ja Turkki) sekä kaksi EFTA-maata (Norja ja Sveitsi).
- Haastatteluihin osallistui yhteensä 49 320 yritystä ja organisaatiota. Vastaajat olivat ”yrityksen työterveydestä ja työturvallisuudesta parhaiten tietäviä henkilöitä”. Otokset vaihtelivat maakohtaisesti Maltan 450:stä Yhdistyneen kuningaskunnan 4 250:een (ks. kansalliset otoskoot osoitteessa <http://www.esener.eu>).
- Kansallisia vertailunäytteitä tuki asianomaisten kansallisten viranomaisten rahoituksella kolme maata: Slovenia, Espanja ja Yhdistynyt kuningaskunta.
- Tiedot kerättiin tietokoneavusteisilla puhelinhaastatteluilla (CATI).
- Kenttätöystä huolehti TNS Deutschland GmbH ja sen kussakin maassa sijaitsevista kenttätökeskuksista koostuva verkosto.
- Otokset valittiin epäsuhtaisen otantamallin mukaan, mitä korjattiin myöhemmin painottaen.
- Tavoitteena oli laatia tarvittavat laatuvaatimukset täyttäviä ja kansainvälisesti vertailukelpoisia otoksia.
- Tutkimusten suunnitteluun ja työterveys- ja työturvallisuusriskeihin (etenkin psykososiaalisin riskeihin) erikoistuneista asiantuntijoista koostuva työryhmä laati kyselylomakkeen yhdessä EU-OSH:n henkilöstön kanssa.
- Lisätietoja ESENER-tutkimuksen metodologiasta on osoitteessa <http://www.esener.eu>.

Lisätietoja

Raportti alustavista tuloksista julkaistiin helmikuussa 2015 ja on saatavilla osoitteessa <https://osha.europa.eu/en/publications/reports/esener-ii-first-findings.pdf/view>. Yksityiskohtaisemmat tulokset ovat saatavilla osoitteessa <http://www.esener.eu>, ja ESENER-tietosarjaan voi myöhemmin vuonna 2015 tutustua myös Essexin yliopiston tietoarkistossa (UK Data Archive, UKDA), jonka osoite on <http://ukdataservice.ac.uk/about-us.aspx>.

Vuosina 2015–2016 laaditaan lisää analyyseja, jotka julkaistaan vuonna 2017.

Projektin johto: Xabier Irastorza, Euroopan työturvallisuus- ja työterveysvirasto (EU-OSHA)

**Europe Direct -palvelu auttaa sinua löytämään
vastaukset EU:hun liittyviin kysymyksiisi.**

**Yhteinen maksuton palvelunumero (*):
00 800 6 7 8 9 10 11**

(*) Saat pyytämäsi tiedot maksutta. Myös useimmat puhelut ovat maksuttomia, joskin jotkin operaattorit, puhelinkioskit tai hotellit voivat periä puheluista maksun.

Suuri määrä muuta tietoa Euroopan unionista on käytettävissä internetissä Europa-palvelimen kautta (<http://europa.eu>).

Luxemburg: Euroopan unionin julkaisutoimisto, 2015

ISBN: 978-92-9240-694-3

doi:10.2802/57911

© Euroopan työterveys- ja työturvallisuusvirasto, 2015

Tekstin jäljentäminen on sallittua, kunhan lähde mainitaan.

Euroopan työturvallisuus- ja työterveysviraston (EU-OSHA) tehtävänä on tehdä Euroopasta turvallisempi, terveellisempi ja tuottavampi paikka tehdä työtä. Virasto tutkii, kehittää ja jakaa luotettavaa, tasapuolista ja puolueetonta työsuojelutietoa sekä järjestää Euroopan laajuisia tietoisuuskampanjoita. Viraston on perustanut vuonna 1994 Euroopan unioni, ja sen toimipaikka on Bilbaossa Espanjassa. Se kokoaa yhteen Euroopan komission, jäsenvaltioiden hallitusten, työnantaja- ja työntekijäjärjestöjen edustajia sekä EU:n 28 jäsenmaan ja muiden maiden johtavia asiantuntijoita.

Euroopan työterveys- ja työturvallisuusvirasto (EU-OSHA)

Prevention and Research Unit
Santiago de Compostela 12, 5. kerros,
48003 Bilbao, Espanja
P. +34 944358400
Sähköposti: information@osha.europa.eu

<http://osha.europa.eu>

Julkaisutoimisto